

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Het aanvullen van de rechtsgronden : de betekenis van art. 8:69 Awb in het licht van art. 48(oud) Rv

Crommelin, R.W.J.

Citation

Crommelin, R. W. J. (2007, April 17). *Het aanvullen van de rechtsgronden : de betekenis van art. 8:69 Awb in het licht van art. 48(oud) Rv*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/11859>

Version: Corrected Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/11859>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

6 | De taak van de rechter in het burgerlijk geding

1 INLEIDING

Over de taak van de rechter in het burgerlijk geding bestaat weinig onenigheid. Het is zijn taak om ambtshalve te beoordelen of het recht op grond van de vaststaande feiten toewijzing van het gevorderde rechtvaardigt.¹ Als het recht op grond van de vaststaande feiten toewijzing van de vordering rechtvaardigt, zal de rechter de vordering toewijzen. Als het recht toewijzing echter niet rechtvaardigt, zal de rechter de vordering afwijzen.²

Ik spreek hier gemakshalve over het afwijzen van de vordering indien de vordering niet kan worden toegewezen. Dit is niet geheel correct. De (afwijzende) einduitspraak kan inhouden een nietigverklaring van de dagvaarding, een onbevoegdverklaring van de rechter, een niet-ontvankelijkverklaring van de eiser of ontzegging van de eis.³ In Snijders, Ynzonides & Meijer wordt gesteld dat de term afwijzing als verzamelnaam voor alle vier deze uitspraken wordt gebruikt.⁴ Volgens Hugenholtz/Heemskerk slaat afwijzing echter slechts op niet-ontvankelijkverklaring en ontzegging van de eis.⁵ Hoe dit ook zij, met de term afwijzing bedoel ik dat de vordering niet kan worden toegewezen en sluit ik mij dus in feite aan bij de interpretatie van Snijders, Ynzonides & Meijer.

Bij de beoordeling van de toewijsbaarheid van de vordering door de rechter kan een onderscheid gemaakt worden tussen drie nadere beoordelingen. In § 2 zullen deze behandeld worden. Vervolgens zal ik ingaan op de betekenis van het begrip ambtshalve (§ 3). Als laatste zal ik ingaan op art. 48 (oud) Rv als wettelijke verankering van deze taak en de plaats van deze taak binnen het systeem van art. 48 (oud) Rv (§ 4).

1 Vgl. HR 16 mrt. 1939, NJ 1939, 1048 (concl. A-G Wijnveldt); HR 14 juni 1946, NJ 1946, 525 (concl. A-G Wijnveldt); HR 13 mei 1949, NJ 1949, 371 (concl. P-G Berger); HR 9 mrt. 1956, NJ 1956, 260 (concl. A-G Loeff); Rb. Breda 1 mei 1990, NJ 1990, 740; HR 1 feb. 1991, NJ 1991, 598 (concl. A-G Hartkamp); Vriesendorp 1970 p. 150; Vriesendorp 1981 p. 81; Bosch-Boesjes 1991 p. 130; Hugenholtz/Heemskerk 1998 p. 101; Vranken 1995 p. 26; Burg. Rv. (Asser) art. 48, aant. 6.

2 Vgl. HR 13 mei 1949, NJ 1949, 371 (concl. P-G Berger); Van Rossem-Cleveringa 1972 p. 332/333; noot van EMM onder HR 7 apr. 1938, NJ 1938, 1071 (concl.; m.nt. EMM).

3 Snijders, Ynzonides & Meijer 1997 p. 135; Hugenholtz/Heemskerk 1998 p. 103.

4 Snijders, Ynzonides & Meijer 1997 p. 135.

5 Hugenholtz/Heemskerk 1998 p. 103.

2 DRIE NADERE BEOORDELINGEN

De drie nadere beoordelingen die onderscheiden kunnen worden zijn: een beoordeling van de stellingen van de eiser, een beoordeling van de stellingen van verweerder en een beoordeling op grond van het procesrecht.

2.1 Beoordeling van de stellingen van de eiser

Wat betreft de stellingen van de eiser moet de rechter beoordelen of op de vaststaande feiten zodanige rechtsnormen van toepassing zijn dat daardoor de toewijzing van de vordering wordt gerechtvaardigd.⁶ Als de rechter van oordeel is dat de door de eiser gestelde vaststaande feiten, getoetst aan het recht, toewijzing van de vordering niet rechtvaardigen, zal de rechter de vordering afwijzen.⁷ Het is hier niet van belang of de verweerder is verschenen of wat deze heeft aangevoerd. De vaststaande feiten waren onvoldoende om toewijzing van het gevorderde te rechtvaardigen en dus moet de vordering worden afgewezen.

Een vordering kan alleen worden toegewezen als er in het recht een rechtsnorm bestaat die bij de vaststaande feiten toewijzing van het gevorderde rechtsgevolg rechtvaardigt.⁸ Een rechtsnorm bevat een aantal bestandsdelen die door de feiten ingevuld moeten worden om het rechtsgevolg in te laten treden. Dit betekent dat, om toewijzing mogelijk te maken, de vaststaande feiten invulling moeten geven aan de bestandsdelen van een rechtsnorm die als rechtsgevolg het gevorderde heeft. De rechter moet derhalve beoordelen of de vaststaande feiten invulling geven aan de bestandsdelen van aangevoerde of aangevulde rechtsnormen die een rechtsgevolg bevatten dat overeenkomt met het gevorderde en zo toewijzing van de vordering rechtvaardigen.

De onrechtmatige daad (art. 6:162 jo. 163 BW) heeft onder meer als bestandsdelen een onrechtmatige handeling, schade en causaliteit. Het rechtsgevolg van deze rechtsnormen, recht op schadevergoeding, treedt alleen in werking als de vaststaande feiten invulling geven aan deze bestandsdelen. Een vordering tot schadevergoeding die is gebaseerd op feiten die een onrechtmatige daad opleveren, wordt toegewezen omdat de vaststaande feiten dit in het licht van art. 6:162 jo. 163 BW rechtvaardigen.

6 Vgl. Ten Kate in zijn Conclusie bij HR 7 mrt 1980, NJ 1980, 641 (concl. Ten Kate; m.nt. WHH).

7 HR 13 mei 1949, NJ 1949, 371 (concl. P-G Berger).

8 Vgl. Boneval Faure 1893 p. 112; Bosch Boesjes 1991 p. 123.

2.2 Beoordeling van de stellingen van verweerder

Wat betreft de stellingen van de verweerder zal de rechter beoordelen of op de vaststaande feiten zodanige rechtsregels van toepassing zijn dat daardoor het verweer slaagt en de vordering dus (gedeeltelijk) moet worden afgewezen.⁹ Als het verweer slaagt wordt de afwijzing niet gebaseerd op een gebrek in de stellingen van de eiser. Op grond van de vaststaande feiten kan de vordering in principe worden toegewezen. Op voet van de stellingen van de verweerder echter blijkt dat het recht toch afwijzing van de vordering voorschrijft. Een voorbeeld hiervan is dat een vordering wordt afgewezen op grond van verjaring. In principe kan de vordering worden toegewezen. De verjaring brengt echter mee dat de vordering toch moet worden afgewezen.

Niet alle verweren hebben tot gevolg dat de vordering wordt afgewezen op grond van een rechtsnorm. Vaak bestaat een verweer uit het bestrijden van de door de eiser gestelde feiten. Als een dergelijk verweer slaagt, komen de bestreden feiten niet vast te staan en als dit voldoende gebeurt, zullen de vaststaande feiten toewijzing van de vordering niet (meer) rechtvaardigen. De vordering wordt dan afgewezen op basis van de beoordeling die de rechter over de stellingen van de eiser moet maken: op grond van de vaststaande feiten rechtvaardigt het recht de toewijzing van de vordering niet (meer).

Een voorbeeld van een dergelijk verweer is als de verweerder bij een vordering op grond van onrechtmatige daad de feiten bestrijdt waaruit zijn schuld zou blijken. Als zijn verweer slaagt en zijn schuld niet komt vast te staan, moet de vordering worden afgewezen. Ervan uitgaand dat er geen ruimte is voor een aanvullen van de rechtsgronden, rechtvaardigt het recht op basis van de (overgebleven) vaststaande feiten toewijzing van de vordering niet meer.

2.3 Procedurele beoordeling

Naast bovenstaande twee materiële beoordelingen, zal de rechter ook moeten beoordelen of processuele rechtsnormen niet in de weg staan aan de toewijzing van de vordering. In het kader van het beoordelen van de toewijsbaarheid van de vordering zal de rechter ook zijn bevoegdheid, de ontvankelijkheid van de eiser en (nietigheid van) de dagvaarding moeten onderzoeken. De rechter kan tot het oordeel komen dat hij onbevoegd is, de eiser niet-ontvankelijk is of de dagvaarding nietig is. Ook in deze gevallen zal de vordering niet toegewezen kunnen worden. Hierbij is het niet van belang of de vordering van de eiser of de verweren van de verweerder hadden kunnen slagen. Aan deze beoordelingen komt de rechter immers niet toe.

9 Vgl. Burg. Rv. (Asser), art. 48, aant. 6; Vranken 1995 p. 26.

3 AMBTSHALVE

De rechter voert deze beoordelingen ambtshalve uit.¹⁰ Dit betekent ten eerste dat deze niet door een partij verzocht hoeven te worden. De rechter zal dus de toewijsbaarheid van de vordering ook beoordelen als de verweerder de vordering niet bestrijdt of zelfs niet verschijnt.¹¹ Het is niet zo dat een niet bestreden vordering automatisch toegewezen moet worden. Een vordering die onvoldoende is onderbouwd om toewijzing te rechtvaardigen, zal ook zonder verweer moeten worden afgewezen.

Het is voor de afwijzing van een vordering waarvan toewijzing niet door het recht wordt gerechtvaardigd niet nodig dat de verweerder afwijzing 'vordert'.¹² Een ongegronde vordering zal worden afgewezen ook al heeft de verweerder zich niet daarop beroepen en zelfs als deze stelt geen bezwaar tegen toewijzing te hebben.¹³

Het feit dat de rechter deze beoordeling ambtshalve uitvoert, blijkt ook uit de verstekregeling.¹⁴ Art. 76 lid 1 (oud) Rv bepaalde dat indien er verstek wordt verleend 'de conclusiën van den eischer toegewezen zullen worden, ten ware zij den regter onregtmatig of ongegrond voorkomen'. De omstandigheid dat de verweerder niet is verschenen, is onvoldoende grond om de vordering toe te wijzen. De rechter zal de vordering ambtshalve beoordelen en zal deze afwijzen als toewijzing niet gerechtvaardigd is.¹⁵

Bovenstaande regel van ambtshalve beoordeling geldt natuurlijk ook voor de verweren. De rechter zal de verweren ook beoordelen als die niet door de eiser worden bestreden. Een voorbeeld hiervan is een verweerder die in het kader van een eis tot nakoming een beroep doet op dwaling, maar geen feiten stelt ter ondersteuning van zijn beroep. Ook zonder dat de eiser een beroep doet op het gebrek aan feitelijke ondersteuning, zal de rechter ambtshalve de rechtsgeldigheid van het verweer beoordelen en moeten oordelen dat het beroep op dwaling faalt.

De regel van ambtshalve beoordeling betekent ten tweede dat de rechter niet gebonden is aan stellingen van partijen over de uitkomst van de beoordeling. Als de verweerder bijvoorbeeld erkent dat de eiser recht heeft op het gevorderde, ontslaat dit de rechter niet van zijn taak om ambtshalve toch de toewijsbaarheid van de vordering te beoordelen.¹⁶

10 Vgl. van Rossem/Cleveringa 1972 p.331.

11 Vgl. Star Busmann 1955 p. 174; Star Busmann/Rutten 1972 p. 168.

12 Vgl. Scheltema 1940 p. 5; Rutten 1945 p. 94/95; HR 13 mei 1949, NJ 1949, 371 (concl. P-G Berger); van Rossem/Cleveringa 1972 p. 332/333; Sterk 1982 p. 694.

13 Zie HR 6 feb. 1998, NJ 1998, 569 (A-G De Vries Lentsch-Kostense; m.nt. DWFV) ro. 3.3, noot overw. 7.

14 Vgl. Star Busmann 1955 p. 174/175; Star Busmann/Rutten 1972 p. 168.

15 Vgl. Hugenholtz/Heemskerk 1998 p. 66; Snijders, Ynzonides & Meijer 1997 p. 140/141.

16 Zie bijvoorbeeld HR 6 feb. 1998, NJ 1998, 569 (A-G De Vries Lentsch-Kostense; m.nt. DWFV).

4 WETTELIJKE BASIS VOOR DEZE TAAKOMSCHRIJVING

Deze taak is niet als zodanig opgenomen in de wet. Zij werd echter wel gelezen in art. 48 (oud) Rv. Buiten de interpretatie van art. 48 (oud) Rv kreeg de rechter niet specifiek in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering de opdracht om deze beoordelingen te verrichten. Dit is onder het huidige (herziene) burgerlijke procesrecht niet anders.

In het Wetboek van Strafvordering wordt de beoordeling van de rechter wel uitgewerkt, en wel in de art. 348 – 352 Sv. Art. 348 Sv. geeft de rechter de opdracht om te onderzoeken of de dagvaarding geldig is, of hij bevoegd is tot kennisneming van het telastegelegde feit, of de officier van justitie ontvankelijk is en of er redenen zijn voor schorsing der vervolging. In art. 349 lid 1 Sv. wordt de rechter vervolgens verplicht om, indien het onderzoek op grond van art. 348 (oud) Sv daartoe aanleiding geeft, de nietigheid van de dagvaarding, de onbevoegdheid van de rechter, de niet-ontvankelijkheid van de officier van justitie of de schorsing van de vervolging uit te spreken. Dit is de procedurele beoordeling.

In art. 350-352 Sv. wordt de materiële beoordeling voorgeschreven. Als art. 349 lid 1 Sv. geen toepassing vindt, zal de rechter de vraag onderzoeken of bewezen is dat het feit door verdachte is begaan en welk strafbaar feit het bewezen verklaarde volgens de wet oplevert. Als het feit bewezen en strafbaar is, beraadslaagt de rechter over de strafbaarheid van de verdachte en de oplegging van de straf of maatregel (art. 350 laatste volzin Sv.). De art. 351 en 352 Sv. betreffen de uitspraken met betrekking tot de beoordeling van art. 350 Sv.: straf of maatregel, vrijspraak, of ontslag van rechtsvervolging.

In het strafprocesrecht zijn de beoordelingen netjes op een rijtje gezet in de wet. In het burgerlijk procesrecht moeten deze beoordelingen in het ongeschreven recht gevonden worden, met een wettelijke verankering in art. 48 (oud) Rv.

